

Literatura, filozofie, univerzity, akademie,
dědictví Říma...

Univerzity, dvory, literární skupiny, akademie...

divadlo a divadelní literatura italského „cinquecenta“ vyrostly z mnoha zdrojů

- antičtí filozofové – Aristoteles, Platón a novoplatonici
- autoři římských komedií – Plautus a Terentius
- náboženské divadlo *sacra rappresentazione*
- školské divadlo
- studentské latinsky psané hry
- dvorská alegorická představení a slavnosti
- překlady ezoterických knih z řečtiny
- lidová tradice, lokální frašky
- italská novelistika a poezie

Univerzity

- centrem vzdělanosti se staly univerzity
- nahradily klášterní školy a školy při katedrálách
- Boloňa (1088), Modena (1175), Padova (1222), Neapol (1224), Siena (1240), Řím (1303), Perugia (1308), Florencie (1321), Pisa (1343), Pavia (1361), Ferrara (1391), Turín (1404), Parma (1413), Janov (1481)
- na univerzitách studovali zahraniční studenti, zpravidla z bohatých rodin
- vyučovacím jazykem byla latina

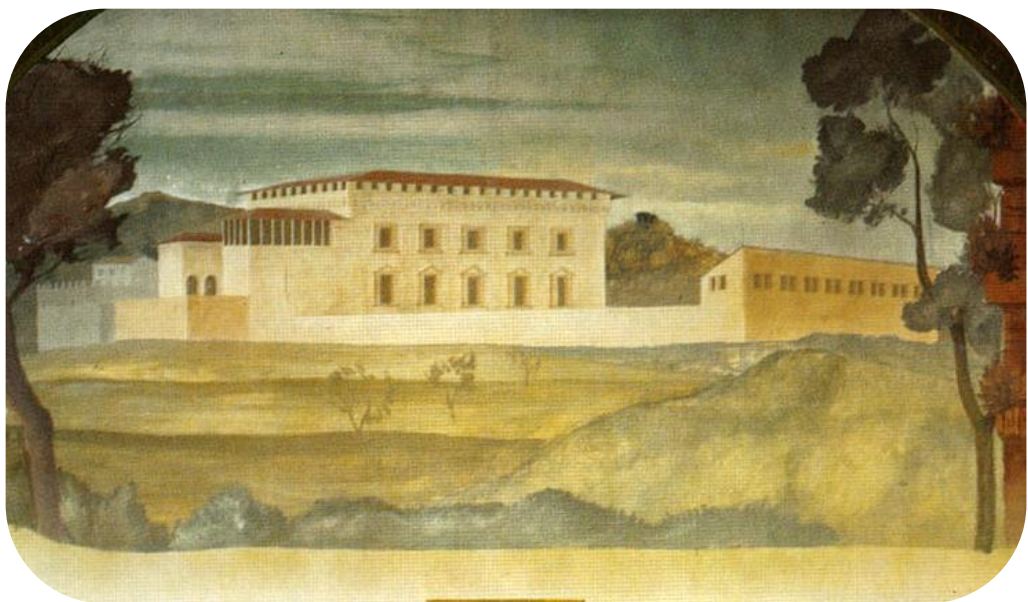
Aristoteles, Platón a novoplatonici

- již od 11. století dominoval evropské filozofii Aristoteles (logika)
- ve 13. století přibyly nové Aristotelovy spisy, které zprostředkovali a komentáři doplnili arabští učenci Averroes a Avicenna
- syntézu křesťanské teologie a Aristotelovy filozofie vytvořil Tomáš Akvinský
- na konci 15. století vznikl první překlad textů Platóna, do té doby byl čten pouze dialog *Timaios* nebo byl Platón recipován skrze novoplatoniky
- překlady Platóna ze starořečtiny vznikaly a vycházely tiskem zásluhou dvora Medicejských
- překladatelé Platóna: Georgios Gemistos Pléthón a Marsilio Ficino
- k humanistické platónské tradici můžeme počítat Niccolò Machiavelliho, Galilea Galilei nebo Giordana Bruna

Akademie – Florencie, Řím...

- zájem o Platóna podnítil vznik platónské akademie ve Florencii po vzoru té athénské (Villa di Careggi)
- mecenáši: Lorenzo a Cosimo Medicejští
- vznikla tak další centra vzdělanosti
- zaměření akademií: jazykové, literární, hudební či výtvarné
- překladatelská praxe – italština
- řada akademií se věnovala i pořádání divadelních představení

Římská akademie

- Pomponius Laetus (Pomponio Leto) – otevřel svůj dům a osobní knihovnu římským učencům a mladým lidem
- v roce 1468 byli členové akademie papežem Pavlem II. zatčeni a uvězněni. Laetus byl uvězněn na základě obvinění z kacířství, bezbožnosti a spiknutí
- činnost akademie byla obnovena v roce 1470 za papeže Sixta IV.
- jazyková a exegetická kritika a komentáře ke klasickým básníkům, zájem o filologické, jazykovědné a gramatické otázky, historicko-archeologický zájem a zaměření na klasický Řím
- Laetus pořádal ve svém domě představení římských klasiků Plauta, Seneky

Školské divadlo a římsští komediografové

- Terentius byl využíván při výuce latiny a rétoriky, jeho hry byly známé a četly se i v předchozím období v kláštorech
- nově bylo objeveno 12 Plautových komedií
- Plautus a Terentius byli na školách ceněni pro elegantní latinu
- kompletní vydání Plautových komedií – 1472 v Benátkách, školy pořádaly představení Plauta i pro širší veřejnost
- touto cestou pronikají do rodící se divadelní kultury strukturální prvky římských komedií i typické postavy
- záhy vznikají první překlady Plauta a Terentia do „literární“ italštiny

Studentské hry

- univerzity – Padova, Pisa a Pavia
- hry psané latinsky studenty z různých zemí Evropy, bezuzdný studentský humor
- karnevalová kultura – studenti v Padově, stejně jako v Boloni, měli zvyk pořádat večírek, který se konal, když napadl první sníh
- součástí okázalých večírků a hostin bylo i pořádání divadelních představení
- němečtí studenti, kteří se do Padovy sjížděli v hojném počtu, často soupeřili v uvádění divadelních her s jinými národy
- mezi studenty vznikaly soupeřící sekty a burleskní akademie

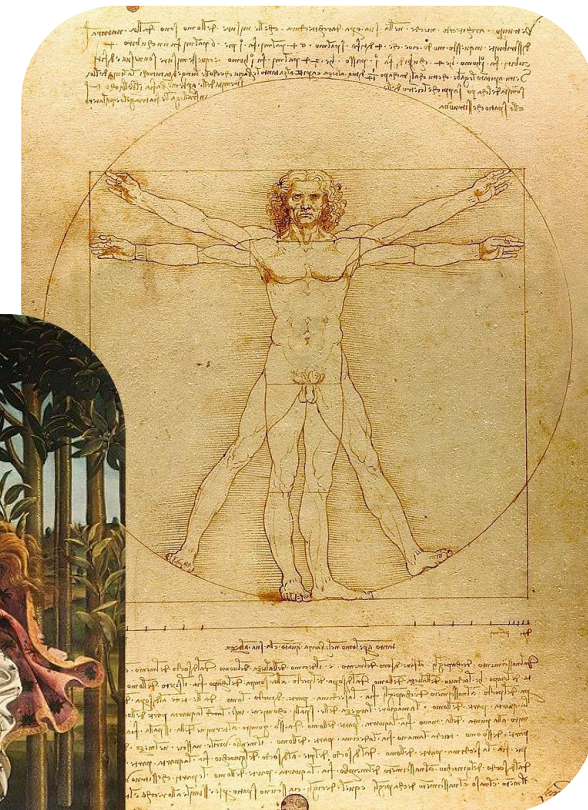
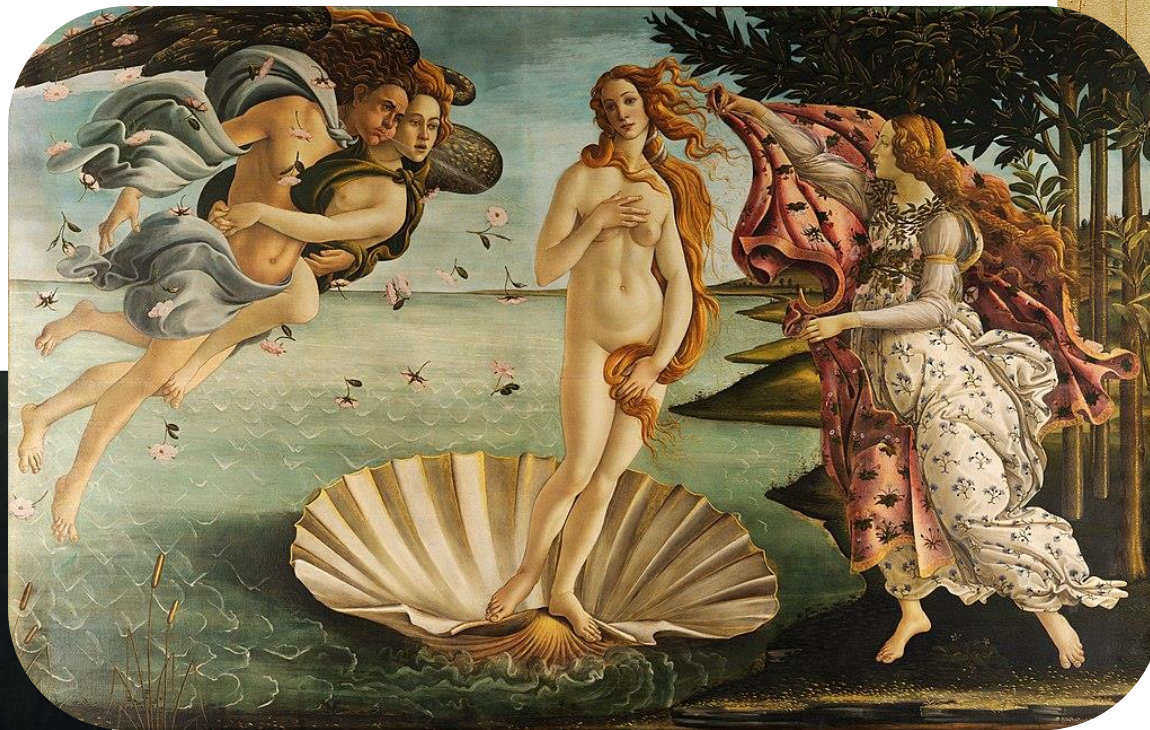
Magie, ezoterika, alchymie

- Marsilio Ficino na podnět Cosima Medicejského přeložil ze starořečtiny sbírku čtrnácti pojednání Herma Trismegista, rovněž vydal knihu *De vita libri tres* (1489), jejíž výklad magie měl v Evropě největší vliv
- astrologie, alchymie, okultní vědy a sympatetická magie založená na znalostech výroby talismanů atd.
- od roku 1471 se Evropou začala šířit sbírka spisů *Corpus Hermeticum*

Humanistická věda

- tělo
- erotika
- medicína (pitvy)

Slavnosti a divadelní představení na šlechtických dvorech

- překlady římských komedií na ferrarském dvoře, rod d'Este byl dědičně nakloněn divadlu
- pořádání divadelních představení v rámci dvorských slavností na dvoře ve Ferrare a Mantově (propojení rodů d'Este a Gonzagů sňatkem)
- nové žánry 16. století
 - alegoricko-mytologická intermédia
 - pastorála, pastorální tragikomedie
 - dvorská opera

alegoricko-mytologické průvody

trionfo di Venere – Ferrara, Palazzo Schifanoia

Boccacciův *Dekameron*

- Boccaccio 1313–1375, *Dekameron* vznikl mezi roky 1348–1353
- 2 rámce *Dekameronu*:
 - morová epidemie ve Florenci a útěk před ní
 - ráj na zemi, který skupina 10 mladých lidí zažívá po několik dnů ve venkovské vile se zahradami (koloušci si hrají s vlky, zvířátka se nikoho nebojí apod.).
- 10 vyprávěcích dní po deseti příbězích, resp. novelách (100 novel)
- *novella* = italsky „novinka“, prozaický útvar, vyprávění příběhu
- 7 mladých žen a 3 mladých mužů
- skupina je každý den obsluhována, opečovávána, nemá nic na práci, jen si vyprávět příběhy

... a příběhy *Dekameronu*

- kupecký a měšťanský postoj ke světu – velká individuální aktivita postav
- rozdíly mezi šlechtici a kupci či měšťany jsou stírány
- ostrá kritika mnichů a jeptišek a jejich hříšnosti, je ale plná ironie a pochopení pro věci tak lidské jako je „láska“
- vztahy jsou definovány sexem (*piacere*, erotikou, touhou) či zdrženlivou úctou
- sex je chápán jako potěšení a radost
- Boccaccio zdůrazňuje kvantitu sexuálních radostí, kvalitu příliš nerozlišuje
- vztah mužů k ženám má válečný, dobyvačný, koloniální charakter, žena je dobývána a kolonizována, jakkoliv je milována svým ctitelem či rytířem
- *beffa*, nejpodstatnější strukturní prvek příběhů – je stavěna na vtipu, důvtipu, inteligenci hrdiny čili na vlastnostech ryze individuálních
- karnevalový ráz příběhů florentských malířů Bruna a Buffalmacca a jejich hloupého přítele Calandrina či nabubřelého kvazi doktora Mistra Simona